

УДК 796: 37.011.31-053.67

АВТОРИТЕТ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СЕРЕД СТАРШОКЛАСНИКІВ

Оксана ЗВАРИЩУК, Світлана КУХТІЙ

Львівський державний університет фізичної культури

Ставлення юнаків до занять фізичним вправами залежить від авторитету вчителя фізичної культури, оскільки такого вчителя більше поважають, йому більше довіряють, і його поведінку учні намагаються наслідувати.

В роботі визначаються складові і рівень авторитетності вчителя фізичної культури серед старшокласників, а також причини його зниження.

Ключові слова: авторитет, структура і рівні авторитету.

Постановка проблеми. Важливим напрямком вирішення проблеми зниження рівня здоров'я підростаючого покоління є фізичне виховання старшокласників у школі. Велика роль у формуванні ставлення учнів до занять фізичними вправами належить вчителю фізичної культури. Для цього вчитель повинен використовувати у своїй роботі різноманітні засоби і методи, за допомогою яких можна впливати на формування особистості учнів. Одним з таких вагомих чинників є авторитет педагога, психологічний вплив якого є значно ефективнішим за вплив пересічного вчителя, оскільки такого вчителя більше поважають, йому більше довіряють, до нього звертаються за допомогою його поведінку учні намагаються наслідувати.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання авторитету вчителя серед учнів досліджувалось багатьма науковцями [1, 2, 4, 6, 7, 8, 9]. Водночас, незважаючи на такий широкий спектр дослідження, проблема структури авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників в сучасних умовах вивчена недостатньо.

Метою нашого дослідження є визначення авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.

Поставлену мету ми реалізуємо через наступні завдання:

1. Узагальнити теоретичні і практичні основи формування авторитету.
2. Визначити структуру авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.
3. Розробити програму формування авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників.

Вирішення поставлених завдань здійснювалось за допомогою сукупності методів:

- аналіз літературних джерел;
- опитування (анкетування, бесіди), яке проводилося з метою визначення складових авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників та причини його зниження.
- спостереження, де вивчали вплив складових авторитету на поведінку і думки старшокласників.
- ранжування – використовували з метою визначення ієрархії складових авторитету вчителя фізичної культури.
- методи математичної статистики.

У дослідженні взяли участь старшокласники та вчителі фізичної культури загальноосвітніх шкіл № 97, та № 30 м. Львова. До експерименту було залучено 96 учнів, з яких 52 дівчини та 44 хлопці, а також 7 педагогів.

Результати дослідження та їх обговорення. Внаслідок дослідження авторитету вчителя фізичної культури було встановлено, що для 36,4 % старшокласників вчитель фізичної культури є авторитетом, 47,9 % – визнають його авторитет в професійних питаннях, і у 15,6 % учнів – вчитель не користується авторитетом (рис. 1).

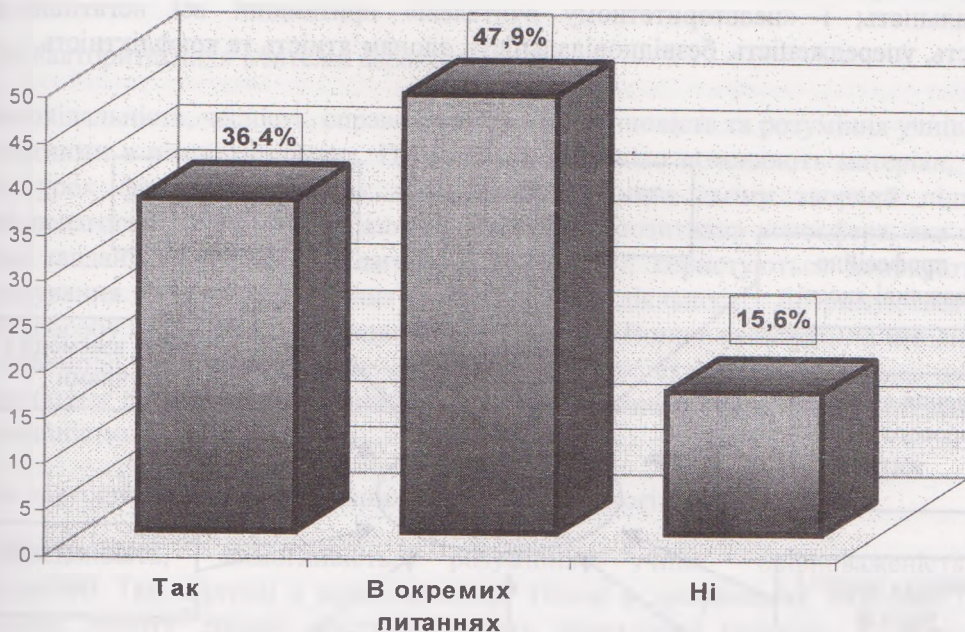

Рис. 1. Наявність авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників

В залежності від впливу авторитету вчителя на старшокласників ми розподілили вчителів на 3 групи, які виступають і його рівнями (високий, середній, низький): *перша група* – «авторитетні»; *друга група* – «авторитетні в професійних питаннях»; і *третья група* – «неавторитетні». Отже, більшість юнаків визнають «авторитет вчителя фізичної культури в професійних питаннях».

В ході проведення аналізу літературних джерел ми з'ясували, що авторитет є інтегральним показником [1, 4, 6]. Опираючись на концептуальні підходи педагогів і психологів ми визначили структуру авторитету педагога це: 1) професійно важливі якості, 2) компетентність, 3) загальна культура поведінки, 4) стиль взаємодії з учнями, 5) дотримання норм педагогічного такту, 6) зовнішність педагога, 7) суспільна думка про вчителя, 8) наявність у вчителя певних заслуг і успіхів, 9) спортивний статус в минулому, 10) ведення здорового способу життя (рис. 2).

При формуванні авторитету вчителя важливо враховувати не тільки сукупність його складових, але й їх ієрархію. Знання вагомості складових авторитету дозволить вчителю продемонструвати учням, в першу чергу, важливіші для старшокласників якості, а також представити їх значно яскравіше. Ієрархія складових авторитету визначалась старшокласниками окремо для кожної групи вчителів.

Згідно проведеного ранжування, складові розподілились у наступному порядку: 1) професійно важливі якості; 2) компетентність; 3) дотримання вчителем норм педагогічного такту; 4) наявність у вчителя певних заслуг і успіхів; 5) загальна культура поведінки; 6) стиль взаємодії з учнями; 7) ведення вчителем здорового способу життя; 8) спортивний статус в минулому; 9) зовнішність педагога; 10) суспільна думка про вчителя.

Аналізуючи результати дослідження ми побачили, що юнаки цінують, в першу чергу, у педагога його професійні якості. Для визначення професійних якостей, які притаманні для трьох груп вчителів, ми відібрали перших 5 найбільш значущих якостей, які найбільше впливають на визначення авторитету педагога. В результаті проведеного дослідження ми встановили (Табл. 1.), що для вчителів 1 групи («авторитетні») притаманні наступні якості як відповідальність, чесність, справедливість, принциповість та розуміння учнів; вчителів, який користується «авторитетом в професійних питаннях» характерні: справедливість, вимогливість, розуміння учнів, врівноваженість, а також відповідальність; і «неавторитетному вчителів» притаманні всі негативні якості: байдужість, упередженість, безвідповідальність, злопам'ятність та конфліктність.

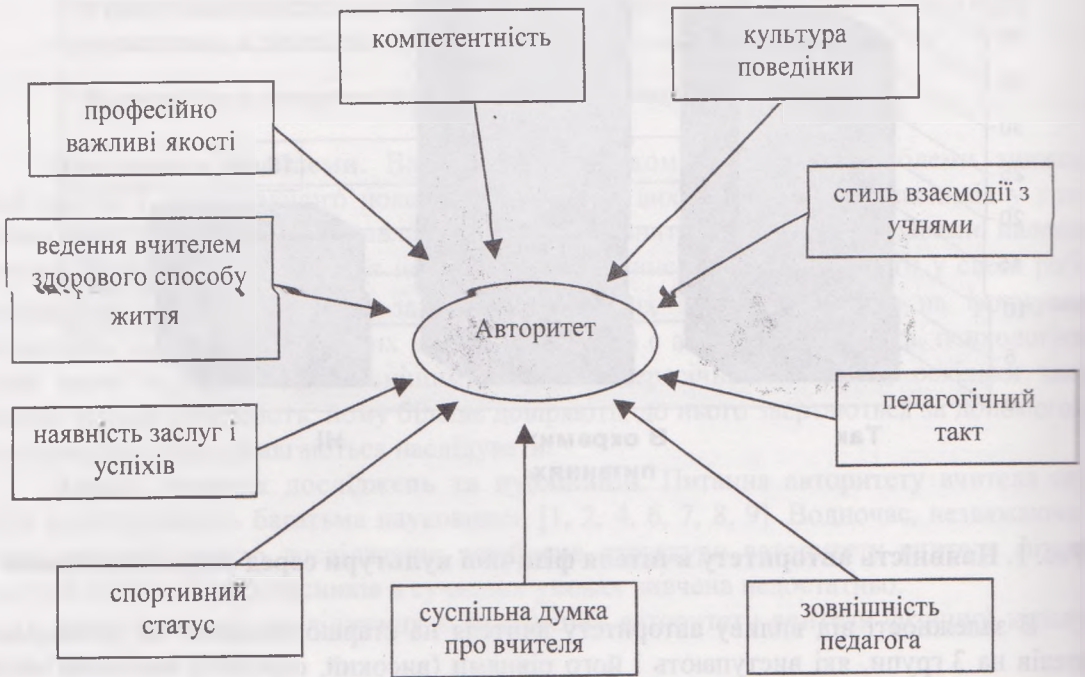

Рис. 2. Структура авторитету вчителя фізичної культури

Таблиця 1

Професійні якості педагога, що визначають рівні його авторитетності

№	Якості «авторитетного вчителя»	Якості «авторитет в професійних питаннях» вчителя	Якості «неавторитетного» вчителя
	Відповідальний	Справедливий	Байдужий
	Чесний	Вимогливий	Упереджений
	Справедливий	Любить і розуміє дітей (гуманний)	Безвідповідальний
	Принциповий	Врівноважений	Злопам'ятний
	Любить і розуміє дітей (гуманний).	Відповідальний	Конфліктний

Спільними якостями для «авторитетних» вчителів і вчителів «професіоналів» є відповідальність, справедливість, гуманізм. Різняться «авторитетні» вчителі за тим, що їм притаманні чесність і принциповість, а «авторитетним в професійних питаннях» – вимогливість та врівноваженість. Аналізуючи якості неавторитетних старшокласників вчителів (байдужість, упередженість, безвідповідальність, злам'ятність, конфліктність), бачимо, які з них, в першу чергу, знижують авторитет вчителя серед юнаків.

В результаті проведеного опитування ми визначили ознаки характерні для трьох груп вчителів.

Для «авторитетних» вчителів характерно:

відповідальність, чесність, справедливість, принциповість та розуміння учнів. Вони компетентними в різних питаннях. Ці педагоги зрозуміло пояснюють матеріал, цікаво ведуть урок фізичної культури, використовуючи при цьому творчий підхід та багаторічний педагогічний досвід. На занятті у них панує позитивна атмосфера, яка сприяє виконанню завдань уроку. Такі педагоги, в основному, користуються демократичним способом керування. Мають досягнення в професійній діяльності. Дотримуються норм здорового способу життя. Тактовно поведуться з учнями. Вони є культурні та інтелігентні. Під час взаємодії з учнями завжди привітні. Про них складена позитивна думка в оточуючих (колегах по роботі, випускників школи, інших учнів). Вони завжди слідкують за своєю зовнішністю.

Для «авторитетних в професійних питаннях» педагогів характерно:

справедливість, вимогливість, розуміння учнів, врівноваженість та відповідальність. Такі вчителі є компетентними тільки в професійних питаннях і дуже люблять свою роботу. Вміють доступно подати навчальний матеріал. Загалом, урок фізичної культури під їх керівництвом проходить цікаво. В основному, на занятті панує позитивна, робоча атмосфера. Їм притаманні майже всі стилі керівництва з перевагою демократичного стилю. Ці педагоги мають досягнення як в професійній діяльності, так і в особистому спортивному житті. Вони завжди акуратно одягнені і мають спортивну фізичну форму тіла. Намагаються вести здоровий спосіб життя. Оточуючі відзиваються про вчителя позитивно, відзначаючи його професіоналізм. Зазвичай вони дотримуються норм культурної поведінки. До негативів можна віднести прихильне ставлення до учнів, які займаються спортом або у яких є успіхи при виконанні фізичних завдань. Також вони рідко посміхаються і іноді бувають нетактовними.

Для «неавторитетних» вчителів характерно:

байдужість, упередженість, безвідповідальність, злам'ятність та конфліктність. Вони відрізняються недостатньою компетентністю в професійних питаннях та відсутністю любові до своєї діяльності. Такі вчителі мають недостатній розвиток предметно-професійних вмінь і не прагнуть їх вдосконалювати. Їх уроки не завжди є цікавими. На занятті спостерігається монотонність, а атмосфера в класі є несприятливою, спостерігаються сварки, пихатість, агресивність зі сторони окремих учнів. Часто ці вчителі використовують ліберальний або авторитарний стилі керівництва. Про досягнення вчителів третьої групи учні або не мають інформації, або вони ще не мають таких досягнень. Вони не дотримуються норм здорового способу життя. Бувають недостатньо культурними. Як правило, ці вчителі поведуться з учнями нетактовно, рідко привітними, є непривітними, їх жести, міміка і хода є зверхніми та пихатими. До вчителів цієї групи оточуючі ставляться або негативно, або байдуже.

Отже, вчителі 1 групи мають високі показники майже за всіма складовими авторитету, і вони або не мають негативних якостей, або учні на них не зважають.

Найбільше, що відрізняє вчителів 2 групи від першої, це компетентність тільки в професійних питаннях, натомість «авторитетні» педагоги характеризуються ерудованістю, обізнаністю в багатьох життєвих питаннях, а також для вчителів «професіоналів» характерні і негативні якості (нетактовність, непривітність, виділення серед учнів «любимчиків»). І «неавторитетні вчителі» різко відрізняються від двох попередніх груп наявністю, в основному, негативних якостей.

Наявність негативних якостей вчителя знижує рівень його авторитету. Визначаючи причини прояву вчителем негативних якостей ми з'ясували, що вони носять як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Об'єктивні причини: низька заробітна плата, недостатнє фінансування спортивної діяльності (брак інвентарю, неналежні умови проведення занять), зацікавленість старшокласників предметами, які знадобляться їм у майбутній професійній діяльності, зниження цінності уроку «фізична культура» серед інших предметів, малий досвід роботи вчителя. Суб'єктивні причини: вибір вчителем професії не за покликанням, низький рівень саморегуляції, незнання або неврахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, особливості темпераменту та характеру вчителя.

Враховуючи результати проведеного нами констатуючого експерименту, узагальнений теоретичний і практичний досвід психології, педагогіки, теорії і методики фізичного виховання, ми розробили «Програму формування авторитету вчителя серед старшокласників».

Авторська програма передбачає здійснення самовиховання самим вчителем. Це вимагає від нього бажання самовдосконалюватись, знання самого себе, прояву вольових якостей, здійснення самоконтролю за своїми діями.

Самовиховання передбачає здійснення вчителем самовпливів спрямованих на когнітивну (свідомість), емоційну та поведінкову сфери.

До методів самовиховання відносяться: самопереконання, самонавіювання, самопідбадьорювання, самозаохочення, самопримус, самоаналіз, "правила моєї поведінки", самозобов'язання.

Формування авторитету вчителя здійснюється в три етапи: 1) «вчитель – джерело інформації», 2) «вчитель – референтна особа», 3) «вчитель – авторитетна особа». Закріплення на якійсь з позицій підготовлює, але ні в якому разі не передбачає перехід на іншу ступінь в ієрархії. В той же час втрата позиції «джерело інформації» і «референтна особа» закономірно призводить до втрати педагогом авторитету в очах школярів.

Розроблена нами програма формування авторитету носить комплексний характер і включає заходи, які формують кожну з 10 складових з метою підвищення їх рівня.

На прикладі фрагменту з програми, ми даємо рекомендації для формування складової «Дотримання вчителем норм педагогічного такту». В програмі подається теоретичне визначення ключових понять, обґрунтовуються рекомендовані для викладача заходи, вказуються принципи, методи, засоби і прийоми, якими він може користуватись; даються ознаки зацікавленості та безпосередній перелік цих заходів.

Складова «Дотримання вчителем норм педагогічного такту».

Для виховання у вчителя тактовності доцільно:

- знати всі засоби і способи виховного впливу, використовувати при застосуванні творчість та винахідливість;
- знати вікові та індивідуальні особливості учнів та враховувати їх при взаємодії;
- уважно спостерігати за мімікою, жестами, реакцією та поведінкою учнів і враховувати їх зміни для здійснення виховного впливу;
- намагатись поєднувати принциповість та вимогливість з розумінням і чуйним ставленням до дітей;
- в спілкуванні не допускати грубості і поважати гідність старшокласників спілкуватись з ним на рівних;

- визначити свої позитивні і негативні якості. За допомогою саморегуляції і самовиховання збільшувати кількість позитивних і зменшувати негативні якості;
- навчитись керувати своїми почуттями, почуттями та станами;
- уникати при спілкуванні з учнями особистих образ;
- намагатись бути справедливим в оцінці учня;
- не використовувати при спілкуванні з дітьми фамільярності, не вживати сленгів, брутальності, не використовувати іронію і сарказм;
- проявляти до юнаків доброзичливість без заїгрування;
- використовувати діловий тон без роздратованості;
- при навчанні не підкреслюйте своєї переваги у знаннях та уміннях.

Результатом сформованості авторитету є: довіра та повага зі сторони старшокласників вчителя; його вплив на свідомість, емоції і почуття, та поведінку учнів; беззаперечне виконання ними завдань і вказівок педагога; звернення школярів до вчителя за допомогою та підтримкою, і не тільки в питаннях пов'язаних з фізичною культурою і спортом; підтримка його думок, тверджень; створена позитивна суспільна думка; віра в нього: в його розум, моральність; а також наслідування його поведінки юнаками.

Висновок

Внаслідок дослідження рівня авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників було встановлено, що для 36,4 % старшокласників вчитель фізичної культури є авторитетом, 47,9 % – визнають його авторитет в професійних питаннях, і у 15,6 % учнів – вчитель не користується авторитетом.

В залежності від впливу авторитету вчителя на старшокласників ми розподілили вчителів на 3 групи: *перша група* – «авторитетні»; *друга група* – «авторитетні в професійних питаннях»; і *третья група* – «неавторитетні», які виступають і його рівнями (високим, середнім, низьким).

До структури авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників належить 10 складових.

Перш за все старшокласники цінують у свого вчителя його професійні якості зокрема відповідальність, чесність, справедливість, принциповість, розуміння учнів, вимогливість, поваженість. якості які знижують його авторитет є байдужість, упередженість, відповідальність, злопам'ятність та конфліктність.

Причини прояву вчителем негативних якостей є об'єктивні і суб'єктивні.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в розробці програми підготовки майбутніх вчителів фізичної культури з врахуванням визначеної нами структури авторитету.

Список літератури

1. Андриади И.П. Основы педагогического мастерства – М.: Издательский центр «Академия», 1999. – 274 с.
2. Березняк Е. Дети другие. А учитель? Откровенно об авторитете педагога // Москва. – 1987. – С. 2-7.
3. Домашенко А.В. Физическая подготовленность и здоровье населения – приоритетная задача государственного строительства // Фізична підготовленість та здоров'я населення: Зб. матеріалів міжнар. наук. симпозіуму. – О.: 1998. – С. 10-12.
4. Кондратьев М.Ю. Слагаемые авторитета. – М.: Знание, 1988 – 78 с.
5. Куц О.С. Модельные показатели физического развития и двигательной подготовленности населения центральной Украины: Монография. – К.: Искра, 1993. – 250 с.
6. Макаренко А.С. О воспитании. – М.: Школьная пресса, 2003. – 192 с.
7. Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал. – М.: Дело, 1994. – 216 с.

8. Станкин М.И. Профессиональные способности педагога. Акмеология воспитания и обучения. – М.: 1998. – С. 113-115.
9. Сухомлинський В.О. Роль особи вчителя в духовному житті колективу та особистості. – К., 1976. – Т. 1. – С 2-7
10. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 2. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. – 248 с.

АВТОРИТЕТ УЧИТЕЛЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ СРЕДИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ

Оксана ЗВАРИЩУК, Светлана КУХТИЙ

Львовський державний університет фізическої культури

Отношение юношей к занятиям физическими упражнениями зависит от авторитета учителя физической культуры, потому что такого учителя больше уважают, ему больше доверяют, и его поведение ученики пытаются наследовать.

В работе определяются составные и уровень авторитетности учителя физической культуры среди старшеклассников, а также причины его снижения.

Ключевые слова: авторитет, структура и уровни авторитета.

THE PHYSICAL EDUCATION TEACHER'S AUTHORITY AMONG SENIOR PUPILS

Oksana ZVARYSHCHUK, Svitlana KYKHITIY

Lviv State University of Physical Culture

Youth's attitude to physical activities depends upon the physical education teacher's authority for this teacher is more suspected, confidantes and his behaviors is more likely to be followed by the pupils.

The article determines the components and the level of physical education teacher's authority among senior pupils as well as the reasons of its recession.

Key words: authority, structure and level of authority.